

FINANSŲ POLITIKOS DEPARTAMENTAS

Irmantas Mikulėnas
Finansų politikos departamento direktorius

Lietuvos Respublikos
FINANSŲ MINISTERIJA

DEPARTAMENTO STRUKTŪRA

FINANSŲ POLITIKOS DEPARTAMENTAS

MAKROEKONOMIKOS SKYRIUS

- rengti fiskaliniam planavimui skirtą ekonominės raidos scenarijų
- vykdyti Lietuvos ekonominės raidos stebėseną
- vertinti Lietuvos ekonomikos ciklinę padėtį

FISKALINĖS VALDYSENOS SKYRIUS

- rengti vidutinio laikotarpio finansų projekcijas, siūlymus dėl fiskalinių tikslų
- stebėti fiskalinių tikslų pasiekimo rezultatus, vertinti viešųjų finansų tvarumą
- organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti valstybės politikos fiskalinės valdysenos srityje įgyvendinimą
- rengti siūlymus dėl valstybės politikos oficialiosios statistikos srityje tikslų

PAJAMŲ ANALIZĖS IR PLANAVIMO SKYRIUS

- rengti vidutinės trukmės biudžeto pajamų surinkimo į valstybės ir savivaldybių biudžetus projekcijas
- atlikti biudžeto pajamų surinkimo stebėseną
- analizuoti veiksniai, turinčius įtakos mokesčių surinkimui
- vertinti formuojamos fiskalinės politikos poveikį biudžeto pajamoms

MAKROEKONOMIKOS SKYRIUS

Žaliai – analitinio pagrindo; oranžine – koordinacinio (analitinio) pagrindo

- rengti fiskaliniam planavimui skirtą ekonominės raidos scenarijų
- vykdyti Lietuvos ekonominės raidos stebėseną
- vertinti Lietuvos ekonomikos ciklinę padėtį

Ekonominės raidos scenarijus

Ekonominės raidos scenarijus 2024–2027 metams 2024 m. rugsėjis

Ekonominės raidos scenarijus (toliau – scenarijus) parengtas¹ įvertinus Nacionalinių sąskaitų pirmojo 2024 m. pusmečio ir kitus statistinius duomenis, paskelbtus iki 2024 m. rugsėjo 2 d., po Finansų ministerijos 2024 m. birželį paskelbto scenarijaus įvykusių išorės aplinkos pokyčius ir kitą informaciją. Scenarijaus prielaidos dėl išorės aplinkos ir energijos (naftos ir gamtinių dujų) kainų atitinka Europos Centrinio Banko šių metų birželį, Tarptautinio valiutos fondo² (toliau – TVF) 2024 m. liepą paskelbtas ekonomines projekcijas ir informaciją apie ateities sandorių kainas.

2024 m. liepos mėn. paskelbtoje TVF ekonominėje prognozėje numatoma, kad Europos Sąjungos (toliau – ES) bendrasis vidaus produktas (toliau – BVP) 2024 m. augs 1,2 proc., o 2025 m. augimo tempas paspartės iki 1,8 proc., euro zonos atitinkamai – 0,9 proc. ir 1,5 proc. TVF prognozė paremta stipresniu vartojimu dėl didėjančio realaus darbo užmokesčio, taip pat didesnėmis investicijomis, paskatintomis finansavimo sąlygų pagerėjimo sušvelnėjus monetarinei politikai. TVF nurodo, kad rizikos dėl prognozės išsipildymo išlieka subalansuotos, tačiau kai kurios rizikos įgijo daugiau reikšmingumo. Viena jų yra didesnė infliacijos rizika dėl nepakankamo paslaugų defliacijos pagreičio ir spaudimo kainoms atsinaujinus prekybos ar geopolitinėms įtampoms.

2024 m. sausį–birželį Lietuvos ekonomikos aktyvumas didėjo. Pirmąjį šių metų pusmetį BVP buvo 2,4 proc. didesnis, nei pernai atitinkamu laikotarpiu. Esminis ūkio plėtros variklis buvo stiprėjantis namų ūkių vartojimas (lėmė 1,7 procentinio punkto BVP pokyčio), taip pat teigiamai prisidėjo grynasis eksportas (0,8 procentinio punkto įtaka).

Vertinant BVP gamybos metodu, 2024 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su atitinkamu 2023 m. pusmečiu, susitraukimo nepatyrė nei viena pagrindinė ekonominė veikla. Didžiausią indėlį į bendrosios pridėtinės vertės (toliau – BPV) augimą turėjo: (1) gerų rezultatų tęstinumą rodžiusi ir 8,3 proc. augusi informacijos ir ryšių veikla (0,5 procentinio punkto įtaka BPV pokyčiui), (2) spartaus inžinerinių statinių statybos darbų augimo veiktos ir 6,6 proc. augusios statybos (0,5 procentinio punkto įtaka), (3) 4,4 proc. augusios profesinės, mokslinės, techninės, administracinės ir aptarnavimo paslaugos (0,4 procentinio punkto įtaka) ir (4) 0,7 proc. augusi pramonė (0,2 procentinio punkto įtaka). Pastaroji veikla, kuri 2023 m. reikšmingai neigiamai veikė ekonomikos lėtėjimą, šių metų pirmoje pusėje parodė nestiprų, bet teigiamą sukurtos BPV augimą. Geresniam jos rezultatui stiprią įtaką darė atsigavimo ženklus rodžiusi apdirbamoji gamyba (jos sukurta BPV augo 2,2 proc.), kurios naujaisi duomenys patvirtino gerėjančią tendenciją – liepos mėn. buvo fiksuotas stipriausias apdirbamosios gamybos produkcijos augimas šiais metais (augo 12,5 proc.) ir nei viena iš pagrindinių apdirbamosios gamybos veiklos šakų nepatyrė traukimosi.

¹ Statistinių duomenų įtraukimo į scenarijų data – 2024 m. rugpjūčio 30 d., kitos informacijos – iki 2024 m. rugsėjo 2 d. imtinai.

² TVF 2024 m. liepos mėn. projekcijos [World Economic Outlook Update, July 2024: The Global Economy in a Sticky Spot](https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/07/01/wEO2407) ([imf.org](https://www.imf.org))

FISKALINĖS VALDYSENOS SKYRIUS (I)

Žaliai – analitinio pagrindo; oranžine – koordinacinio (analitinio) pagrindo

- rengti vidutinio laikotarpio finansų projekcijas, siūlymus dėl fiskalinių tikslų
- stebėti fiskalinių tikslų pasiekimo rezultatus

Lietuvos biudžeto projektas →

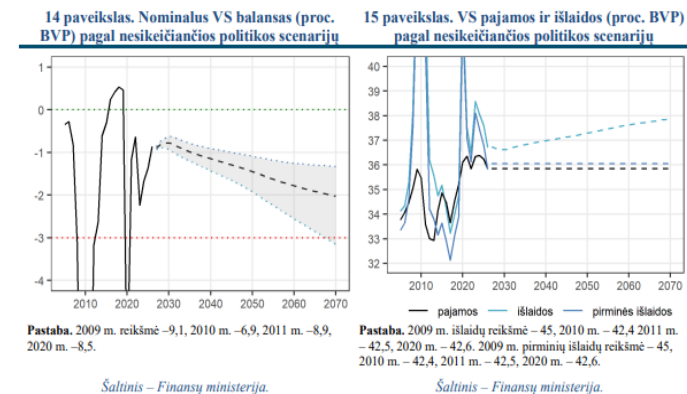

FISKALINĖS VALDYSENOS SKYRIUS (II)

Žaliai – analitinio pagrindo; oranžine – koordinacinio (analitinio) pagrindo

- rengti vidutinio laikotarpio finansų projekcijas, siūlymus dėl fiskalinių tikslų
- stebėti fiskalinių tikslų pasiekimo rezultatus, vertinti viešųjų finansų tvarumą

Valdžios sektoriaus skolos ir finansų tvarumo vertinimo ataskaita →

3.3. Nesikeičiančios politikos ir visuomenės senėjimo kaštų scenarijus

Atsižvelgiant į Senėjimo ataskaitoje⁴ projektuojamą išlaidų poreikio augimą, šiame poskyryje pristatomas modifikuotas nesikeičiančios politikos scenarijus. Šiam scenarijui galioja visos šios ataskaitos 3.2 poskyryje aprašyto scenarijaus prielaidos, prie 2018–2022 m. ir vidutinio laikotarpio (be 2020 m.) išlaidų ir BVP santykio vidurkio pridodant dėl visuomenės senėjimo didėjančius papildomų išlaidų poreikius. Siekiant atsižvelgti į šiuos poreikius, pagal Senėjimo ataskaitos duomenis (žr. 4 pav.), Lietuvos VS išlaidos ilguoju laikotarpiu, palyginti su 2023–2026 m. vidurkiu, kasmet vidutiniškai turėtų būti didesnės 1,1 p. p. BVP, o 2060 m. pasiekus papildomų visuomenės senėjimo kaštų piką – 1,54 p. p. BVP. Kitos tarptautinės organizacijos, įskaitant EBPO ir TVF, taip pat pabrėžia, kad visuomenės senėjimas ateityje darys reikšmingą spaudimą Lietuvos finansams.^{5,7}

Skola pagal nesikeičiančios politikos scenarijų, įskaitant papildomus visuomenės senėjimo kaštus ir jų neįtraukus, pateikta 16 paveiksle. Visiškai atsižvelgus į su visuomenės senėjimu susijusių kaštų poreikį, jų įtaka VS finansams yra akivaizdi – skola ilgojo laikotarpio pabaigoje išaugtų daugiau nei dukart, o 60 proc. skolos ir BVP santykio riba būtų viršyta jau 2051 m., kai, neįtraukus visuomenės senėjimo kaštų, skolos ir BVP santykis Mastroichto kriterijų viršytų tik pagal nepalankias makroekonominės prielaidas. Didesnės šio scenarijaus fiskalines rizikas atspindi ir tvarumo rodikliai (17 pav.). Pagal S1 rodiklio reikšmę, siekiant ilgojo laikotarpio pabaigoje neviršyti 60 proc. skolos ir BVP santykio, pirminius VS balansus kasmet vidutiniškai reikėtų gerinti bent 0,91 p. p. BVP. S2 rodiklio reikšmė (3,09) rodo vidutinę tvarumo riziką – siekiant, kad skolos ir BVP santykis išliktų stabilus ir po 2070 m., balansus tektų gerinti dar daugiau. Be to, 18 paveikslas iliustruoja, kad 3 proc. BVP VS deficitą būtų viršytas dar 2046 m.

FISKALINĖS VALDYSENOS SKYRIUS (III)

Žaliai – analitinio pagrindo; oranžine – koordinacinio (analitinio) pagrindo

- rengti vidutinio laikotarpio finansų projekcijas, siūlymus dėl fiskalinių tikslų
- stebėti fiskalinių tikslų pasiekimo rezultatus, vertinti viešųjų finansų tvarumą
- organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti valstybės politikos fiskalinės valdysenos srityje įgyvendinimą
- rengti siūlymus dėl valstybės politikos oficialiosios statistikos srityje tikslų

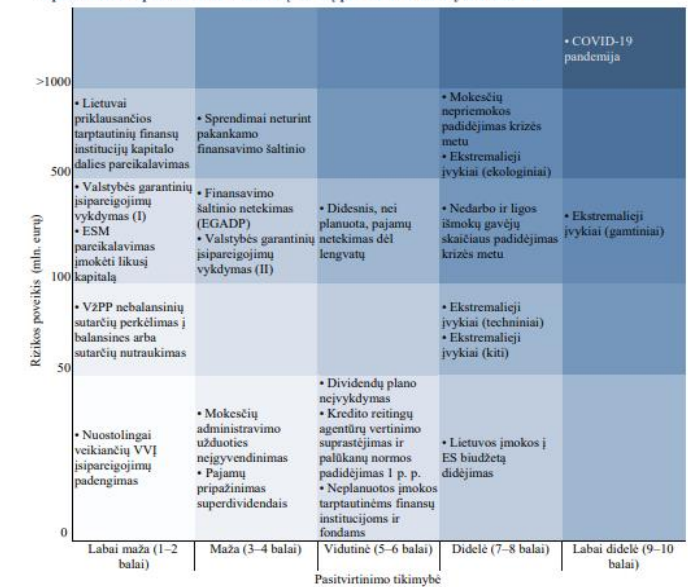
Fiskalinių rizikų apžvalga

2. APIBENDRINIMAS

Fiskalinių rizikų apžvalgoje aptartos rizikos apibendrinamos rizikų poveikio ir tikimybės matricioje (2 paveikslas). Jei darytume prielaidą, kad visos rizikos pasitvirtina vienu metu, poveikis valdžios sektoriaus finansams sudarytų apie 5,6 mlrd. eurų, arba 11,5 procentų 2019 metų BVP⁹.

Vertinant rizikų pasitvirtinimo poveikį valdžios sektoriaus finansams, svarbus ir svertinis poveikio rodiklis, t. y. rizikos poveikio dydį metams padauginus iš tikimybės, kad rizika pasitvirtins vidutiniu laikotarpiu. Pavyzdžiui, jei rizikos pasitvirtinimo tikimybė maža, jos metinis svertinis poveikis vidutiniu laikotarpiu taip pat mažas. Svertinio suminio poveikio atveju – rizikų poveikio suma metams sumažėja iki 3,1 mlrd. arba 6,4 procentų 2019 metų BVP.

2 paveikslas. Apibendrinta fiskalinių rizikų poveikio ir tikimybės matrica

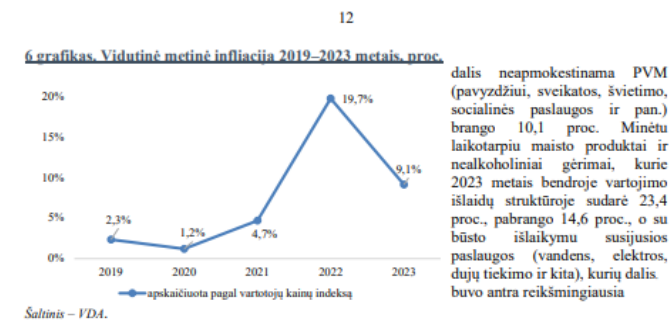
⁹ Naudojamas naujausias žinomas faktinis metinis BVP įvertis (48 797,4 mln. eurų).

PAJAMŲ ANALIZĖS IR PLANAVIMO SKYRIUS (I)

Žaliai – analitinio pagrindo; oranžine – koordinacinio (analitinio) pagrindo

- rengti vidutinės trukmės biudžeto pajamų surinkimo į valstybės ir savivaldybių biudžetus projekcijas
- atlikti biudžeto pajamų surinkimo stebėseną

Metinė valstybės biudžeto pajamų apžvalga

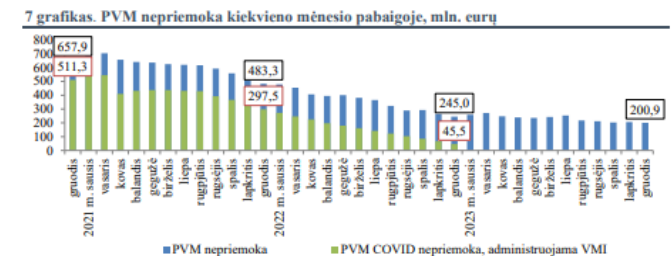

išlaidų struktūroje ir sudarė 14,1 proc., net ir 2023 metų pabaigoje slopstant išaugusių energijos kaštų poveikiui, pabrango 8,5 proc.

Ekspertiniais vertinimais, dėl kainų augimo 2023 metais buvo gauta apie 520 mln. eurų pajamų iš PVM, tai sudarė apie 8,6 proc. visų 2023 metais gautų pajamų iš PVM.

Administraciniai veiksniai, turėję įtakos pajamoms iš PVM

PVM nepriemoka mažėjo ir beveik pasiekė prieš COVID-19 pandemiją buvusį lygį. Visa PVM nepriemoka (administruojama VMI ir muitinės) per 2023 metus sumažėjo 44,1 mln. eurų.

PVM permokos dydis beveik nepakito. PVM permoka 2023 metų pabaigoje sudarė 527,2 mln. eurų ir buvo 0,1 mln. eurų, arba 0,03 proc., didesnė nei 2022 metų pabaigoje. Pažymėtina, kad, mažėjant eksportuotų prekių apimtims, mažiau deklaruojama įsigijimo PVM, kuris po deklaravimo iš susidariusios PVM permokos sugrąžinamas arba įskaitomas pateikus prašymą ir atitinkant PVM permokos grąžinimui taikomus reikalavimus. Per 2023 metus PVM permokos buvo sugrąžinta arba įskaityta 148,2 mln. eurų, arba 5,3 proc., mažiau nei prieš metus.

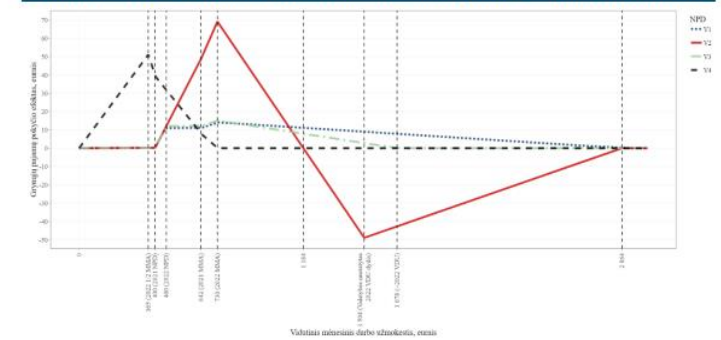
PAJAMŲ ANALIZĖS IR PLANAVIMO SKYRIUS (II)

Žaliai – analitinio pagrindo; oranžine – koordinacinio (analitinio) pagrindo

- rengti vidutinės trukmės biudžeto pajamų surinkimo į valstybės ir savivaldybių biudžetus projekcijas
- atlikti biudžeto pajamų surinkimo stebėseną
- analizuoti veiksnius, turinčius įtakos mokesčių surinkimui
- vertinti formuojamos fiskalinės politikos poveikį biudžeto pajamoms

Pavyzdys. NPD analizė

6 paveikslas. Grynujų pajamų pokyčio efektas lyginant su 2021 m. galiojusia NPD formule.

Šaltinis: Finansų ministerija.

Galutinis alternatyvos pasirinkimas

Nors iš keturių alternatyvų V2 pranašiausia tiek pajamų nelygybės, tiek fiskalinio poveikio biudžetui atžvilgiu, tačiau ši formulė nepriimtina dėl mokesstinės naštos išaugimo reikšmingai populiacijos daliai (apie 37 proc. dirbančiųjų).

V4 alternatyvos atsisakyta įvertinus tai, kad šiuo atveju didžioji paramos dalis būtų skiriama itin maži uždirbantiems, kurie šiuo metu nemoka GPM, taip prisidedant prie paskatos nesiekti didesnio atlygio nei MMA. Taip pat esminiu trūkumu laikytinas grąžintino mokesstinio kredito specifikos nulemtas atidėtas naudos gavimas (nauda būtų juntama tik kartą metuose, pateikus metinę gyventojų pajamų deklaraciją), brangesnis alternatyvos administravimas bei sudėtinga komunikacija visuomenei.

Iš likusių dviejų alternatyvų dėl didesnio pajamų nelygybės mažinimo efektyvumo pasirinkta V3. Dėl joje įvesto struktūrinio lūžio sudaryta galimybė NPD didinti tik iki maždaug 1 VDU uždirbantiems, taip užtikrinant didesnį biudžeto lėšų efektyvumą pajamų nelygybės mažinimo kontekste. Tuo tarpu NPD formulės dalies, taikomos maždaug nuo 1 iki 2 VDU uždirbantiems, užšaldymas ją atsiejant nuo MMA kintamojo, ilguoju laikotarpiu augant darbo užmokesčiui užtikrins NPD taikymo aibės savaiminį susiaurėjimą. Tokiu būdu ilguoju laikotarpiu užprogramuojamas lengvatos siaurinimas, kartu niekam nemažinant pajamų į rankas. Pasirinktos alternatyvos maksimalus taikytinas NPD yra 460 eurų, t. y. 15 proc. daugiau nei 2021 m. (MMA auga 13,7 proc., tad NPD augimo tempas išlieka didesnis nei MMA). Tokiu pat tempu nuspręsta didinti ir neįgalųjų NPD: nuo 645 iki 740 eurų (mažą darbingumo lygį turintiems asmenims) ir nuo 600 iki 690 eurų (vidutinį darbingumo lygį turintiems asmenims). Padidinus maksimalų taikytiną NPD ir riboto darbingumo asmenims taikytiną NPD, valstybės ir savivaldybių biudžetai neteks apie 74,1 milijono eurų pajamų iš GPM. Iš 2 lentelė. NPD formulių alternatyvos matyti, kad papildoma nauda į rankas maksimaliai išauga 15,17 euro. Poveikis pajamų nelygybei yra -0,09 p. p.

REIKALINGI ĮGŪDŽIAI - ANALITIKA

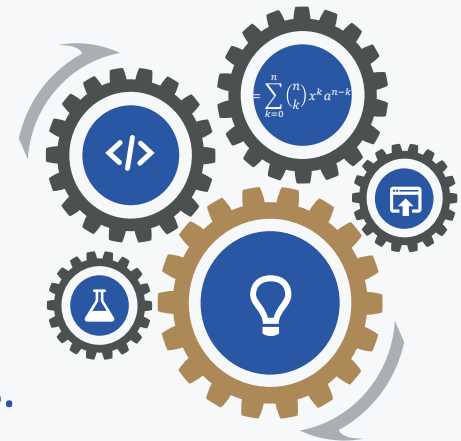
Departamento darbuotojai turi turėti įgūdžius:

- rinkti, apdoroti, **analizuoti**, sisteminti duomenis bei informaciją;
- jų pagrindu atlikti įvairaus pobūdžio **analizes (vertinimus)**, tinkamai pateikti įžvalgas ir išvadas;
- naudojantis (įskaitant poreikį ir susikurti nesant) skaičiuoklėmis, modeliais, metodais bei ekspertiniu vertinimu parengti tam tiktų rodiklių **projekcijas** (tikėtiną raidą ateityje).

Tam reikalingos, priklausomai nuo pareigybės, **geros makroekonomikos ir / ar viešųjų finansų (įskaitant mokesčių politikos) žinios bei stiprūs bendrieji analitiniai ir, tam tikrais atvejais, programavimo gebėjimai (R, Python).**

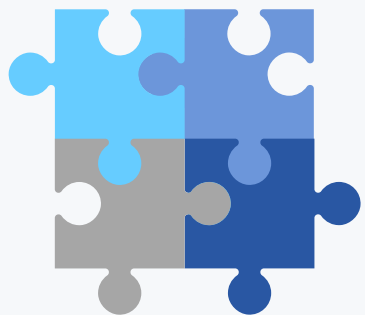
Arčiausias privataus sektoriaus pareigybių atitikmuo – **(duomenų) analitikas / ekonomistas / sprendimų mokslininkas.**

Daliai Fiskalinės valdysenos skyriaus pareigybių ieškome darbuotojų, kurie turėtų **gerus procesų koordinavimo, atstovavimo ir stiprius analitinius bendruosius gebėjimus.**

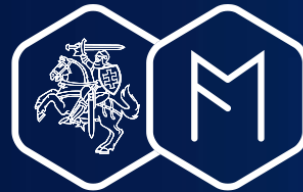
MIKRO IR MAKRO LYGMENS ĮVAIRIAPUSĖ
ANALIZĖ IR ATEITIES **PROJEKTAVIMAS**

KOMANDINIS DARBAS

ĮTAKA VISĄ **ŠALĮ** APIMANTIEMS SPRENDIMAMS

Lietuvos Respublikos
FINANSŲ MINISTERIJA